

Jūs klausiate, kokia nauda iš klasifikavimo, rūšiavimo, sistematizavimo? Aš jums atsakysiu: tvarka ir supaprastinimas yra pirmieji žingsniai link objekto pažinimo – tikrasis priešas yra nežinomybė.

Tomas Manas

PASAULIO SVEIKATOS ORGANIZACIJA ATNAUJINA TARPTAUTINĘ STATISTINĘ LIGŲ IR SVEIKATOS SUTRIKIMŲ KLASIFIKACIJĄ (TLK)

TLK NAUDOJIMAS

Tarptautinė statistinė ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikacija (TLK) yra plačiausiai pasaulyje naudojama statistinė ligų klasifikacija, padedanti sveikatos specialistams kalbėti viena medicinine kalba, nors jie gyvena skirtingose šalyse ir kalba skirtingomis kalbomis. Apie 67 proc. pasaulio populiacijos mirties priežasčių iš 117 šalių yra koduojamos naudojant TLK¹.

Šiuo metu daugelis Europos šalių naudoja dešimtąjį TLK leidimą (TLK-10). TLK-10 įsigaliojo 1994 m. ir pakeitė ankstesnę beveik 16 m. galiojusią TLK-9. Lietuvoje nuo 1998 m. naudojama TLK-10, o nuo 2011 m. – TLK-10-AM (Australijos modifikacija). Ji įdiegta kartu su DRG (angl. *diagnosis related groups*) sistema, pagal kurią apmokama už suteiktas sveikatos priežiūros paslaugas remiantis paciento diagnoze pagal TLK-10-AM. Dėl šios priežasties mūsų šalyje TLK yra neatsiejama nuo sveikatos priežiūros paslaugų finansavimo, sveikatos draudimo ir sveikatos priežiūros paslaugų biudžeto.

Nepaisant to, kad TLK-10 ir jos modifikacijos yra visiškai įdiegtos ne vienoje šalyje, patvirtinta TLK-11 ir jos privalumai turėtų iš esmės paskatinti šalis ją įsidiesti. Naujais TLK versija buvo pristatyta 2019 m. gegužę Pasaulio sveikatos asamblėjoje ir įsigalios 2022 m. sausio 1 d.² Ji buvo rengiama daugiau nei dešimtmetį ir įtraukti pokyčiai reikšmingai keičia buvusias TLK versijas.

ELEKTRONINĖ TLK-11

Ryškiausias privalumas yra tai, kad TLK-11, kitaip nei jos pirmtakės, yra visiškai elektroninė, todėl patogesnė vartotojui³. TLK-11 pagrindinės dalys – naršyklė, kuria naudojantis galima peržiūrėti klasifikatorių pagal

dominančius skyrius, ir kodavimo įrankis, skirtas mirties priežastims, sergamumo diagnozėms koduoti. Jose lengva atlikti paiešką ir rasti TLK-11 kodus, o pateikti paaiškinimai ir apibrėžimai padeda lengviau orientuotis klasifikacijoje ir nesuklysti. Galimybė įvesti terminų sinonimus, žodžių variantus leidžia kiekvienai šaliai pritaikyti žodyno turinį pagal savo kalbą.

Elektroninė versija yra atviro naudojimo ir sukurta API pagrindu (angl. *application programming interface*), todėl paprastai integruojama į jau sukurtas sistemas, lengvai pasiekiamas klasifikacijos funkcionalumas ir apsikeitimas duomenimis⁴. API pagrindo TLK-11 jau dabar galima parsisiųsti ir diegti naudoti kompiuteriuose, interneto svetainėse, vidinio naudojimo sistemose. Be to, nauja TLK netrukus bus pritaikyta naudoti ir mobiliuosiuose įrenginiuose. Žinoma, pripratusieji naudoti popierinę TLK formą gali ją parsisiųsti ir išsispausdinti.

Elektroninė TLK-11 bus lengviau koreguojama, nes papildomai sukurta platforma⁵, kurioje galima teikti pastabas dėl klasifikacijos, terminų ir pan., o visi atliekami pokyčiai tampa lengviau pasiekiami vartotojams. Tikimasi, kad šios priemonės užtikrins, jog TLK-11 nereikės iš pagrindų keisti ilgiau nei anksčiau sukurtų klasifikacijų.

LIGŲ KLASIFIKACIJOS PATOBULINIMAI

Naujojoje versijoje atsispindi pasaulio medicinos progresas ir mokslinis medicinos reiškinių supratimas⁶. Pavyzdžiui, antimikrobinio atsparumo kodai suderinti su Pasaulio antimikrobinio atsparumo stebėsenos sistema (GLASS). Taip pat TLK-11 geriau nei ankstesnės klasifikacijos pritaikyta koduoti sveikatos priežiūros

¹ Jakob R. World Health Organization. ICD-11 Training and Implementation Preparation Workshop (skaidrės).

² World Health Assembly Update, 25 May 2019. Prieiga per internetą: <<https://www.who.int/news-room/detail/25-05-2019-world-health-assembly-update>>.

³ Classifying disease to map the way we live and die. World Health Organization. 18 June 2018. Prieiga per internetą: <<https://www.who.int/news-room/spotlight/international-classification-of-diseases>>.

⁴ ICD API. Prieiga per internetą: <<https://icd.who.int/icdapi>>.

⁵ ICD-11 Maintenance Platform. Prieiga per internetą: <<https://icd.who.int/dev11/1-m/en>>.

⁶ Lindmeier Ch. WHO releases new International Classification of Diseases (ICD 11). 18 June 2018. News Release, Geneva. Prieiga per internetą: <[https://www.who.int/news-room/detail/18-06-2018-who-releases-new-international-classification-of-diseases-\(icd-11\)](https://www.who.int/news-room/detail/18-06-2018-who-releases-new-international-classification-of-diseases-(icd-11))>.

saugos reiškinius. Navikų histopatologija (TLK-O), tarptautiniai vaistų pavadinimai (INN), retos ligos (*Orphanet*) ir kt. taip pat integruoti į naują klasifikaciją. Į TLK-11 įtrauktas veiksnio įvertinimo (angl. *functioning assessment*) skyrius, kuris leis lengviau įvertinti žmogaus negalią ir palyginti duomenis tarp šalių. Iš dalies dėl šių papildymų TLK-11 apimtis yra reikšmingai didesnė nei ankstesnių TLK⁷.

TLK apimtis padidėja ir dėl naujų įsigaliosiančios TLK-11 skyrių. Vienas tokių skyrių – tradicinės medicinos susirgimų skyrius, sukurtas specialiai tradicinėje kinų medicinoje naudojamiems susirgimams klasifikuoti, kurie vis dar plačiai paplitę Kinijoje, Japonijoje, Korėjoje ir kitose šalyse. Nors šiuos tradicinės medicinos terminus vartoja milijonai žmonių visame pasaulyje, ši sritis pirmą kartą į TLK įtraukiama kaip papildomas skyrius. Akcentuojama, kad tai ne tradicinės medicinos paslauga, o susirgimų skyrius.

Į TLK įtraukti ir nauji lytinės sveikatos bei miego sutrikimų skyriai. Trečiasis TLK-10 skyrius „Kraujo ir kraujodaros organų ligos bei tam tikri sutrikimai, susiję su imuniniais mechanizmais“ (D50–D89) išskaidytas į du atskirus skyrius: kraujo ir kraujodaros ligų bei imuninės sistemos ligų.

Kitas svarbus pokytis klasifikacijoje atliktas siekiant pašalinti sezoninių infekcinių ligų įtaką ilgo laikotarpio statistiniams duomenims. Dėl šios priežasties anksčiau kvėpavimo sistemos ligų skyriui priskirtas gripas TLK-11 perkeltas į infekcinių ligų skyrių. Kiti atlikti pokyčiai taip pat svarbūs – cerebrovaskulinės ligos iš kraujotakos sistemos ligų skyriaus perkeltos į nervų sistemos ligų skyrių. Kvėpavimo vystymosi ligos iš kvėpavimo ligų skyriaus perkeltos į vystymosi sutrikimų skyrių. Cistinės fibrozės diagnozė išskaidyta į kvėpavimo ligų ir endokrininių ligų skyrius. Vystymosi anomalijų skyrius pertvarkytas ir suskirstytas į keturias dalis. Išorinių sergamumo ir mirtingumo priežasčių skyriuje iš esmės pertvarkyti dėl sveikatos priežiūros paslaugų atsiradę pakenkimai⁸.

KODAVIMAS TLK-11⁹

TLK-11 kodų struktūra skiriasi nuo TLK-10. Pirmasis skirtumas tas, kad triženkliai kodai pakeisti keturženkliais, kuriuose antras ženklas visuomet yra raidė, o

pirmasis ženklas yra skaičius 1–9 (pirmų devynių skyrių) arba raidė (10–27 skyrių). Pirmasis kodo ženklas sutampa su skyriaus kodo pirmuoju ženklu. Trečiasis kodo ženklas visuomet yra skaičius. PSO atstovai nurodo, kad būtent raidė, naudojama kaip antrasis TLK-1 kodo ženklas, leis greitai suprasti, kurios klasifikacijos kodas panaudotas – TLK-11 ar TLK-10.

TLK-11 naudojami dviejų rūšių kodai: pagrindinis kamieninis (angl. *stem*) ir išplėtimo (angl. *extension*). Kamieninis kodas yra keturženklis, jis rodo pagrindinį susirgimą, traumą ar būklę ir praktiškai atitinka TLK-10 naudojamus triženklis ligų (būklių, sužalojimų) kodus. Pavyzdžiui, kojos lūžis TLK-11 koduojamas kodu ND54. Išplėtimo kodai detalizuoja pagrindinį susirgimą, jį paaiškina. Nurodant, kad lūžo kairė koja ir lūžis buvo atviras, papildomai pridedami išplėtimo kodai XK8G bei XJ7YM. Nurodant traumos priežastį, pavyzdžiui, kritimas iš didesnio nei 1 m aukščio, dar pridedamas išplėtimo kodas PA61. Taigi visas kodas, nurodantis, kad žmogus susilaužė kairę koją (atviras lūžis) dėl kritimo iš didesnio nei 1 m aukščio, yra ND54&XK8G&XJ7YM/PA61 (prie kamieninio kodo su ženklu „&“ yra pridedami išplėtimo kodai, o pasviruoju brūkšniu „/“ pridedama priežastis).

Kaip teigia Pasaulio sveikatos organizacijos atstovai, kuriant naują TLK pagrindinis tikslas buvo supaprastinti kodavimo procesą ir sukurti elektroninius kodavimo įrankius, kurie leistų lengviau ir išsamiau užregistruoti įvairias būkles. Visų pirma, elektroniniai įrankiai leidžia automatizuoti kodavimo procesą, todėl jis gali būti atliktas kokybiškiau ir pigiau. Kodavimo klaidos bus lengviau taisomos, dėl to taip pat pagerės duomenų kokybė. Kartu su nauja klasifikacija atnaujinamos mirties priežasčių kodavimo taisyklės bei visiškai perrašomos sergamumo kodavimo taisyklės, todėl kodavimo procesas bus aiškesnis. Kartu siekiama, kad duomenys, neprarandant jų detalumo, būtų tinkami naudoti klinikinėje praktikoje, taip pat moksliniams tyrimams ir registruose.

TLK-11 DIEGIMAS

Tam, kad TLK-11 būtų sėkmingai įdiegta Lietuvoje, pirmiausia reikalingas TLK-11 lietuviškas vertimas¹⁰. Jį palengvins papildomai sukurtas elektroninis TLK-11 vertimo įrankis (vertimo platforma), kuria me galima panaudoti ankstesnės TLK-10 versijos vertimą, palengvinantį darbą su TLK-11. Vertimo

⁷ ICD-11 Implementation or Transition Guide, Geneva: World Health Organization; 2019. Prieiga per internetą: <https://icd.who.int/docs/ICD-11%20Implementation%20or%20Transition%20Guide_v105.pdf>.

⁸ Jakob R. World Health Organization. ICD-11 Training and Implementation Preparation Workshop. ICD-11 (skaidrės).

⁹ Kostanjsek N. World Health Organization. ICD-11 Training and Implementation Preparation Workshop. Hands-on coding exercises with ICD-11 (skaidrės).

¹⁰ ICD-11 Implementation or Transition Guide, Geneva: World Health Organization; 2019. Prieiga per internetą: <https://icd.who.int/docs/ICD-11%20Implementation%20or%20Transition%20Guide_v105.pdf>.

platformoje vienu metu gali dirbti keli vertėjai, o pavartoti tie patys terminai kitose TLK-11 vietose atnaujinami automatiškai. Taip pat veikia keitimų sekimo (angl. *track changes*) ir komentavimo funkcijos, kurios palengvins vertėjų darbą.

Kol TLK-11 vertimas nebus parengtas, oficialioji sveikatos statistika Lietuvoje nebus rengiama pagal TLK-11. Esant poreikiui, bus galima teikti duomenis pagal abiejų klasifikacijų kodus, nes jau dabar atrinkti ir publikuoti TLK-10 kodų atitikmenys TLK-11.

Reikia nepamiršti, kad visas TLK-11 diegimas Lietuvoje priklausys nuo Australijos sprendimo DRG sistemą pritaikyti prie TLK-11, nes mūsų šalyje naudojama australų sukurta DRG ir TLK-10 Australijos

modifikacija. Tad kad ir kokie entuziastingi būtume dėl TLK-11 diegimo, tenka pripažinti, jog turime per mažai išteklių patys kurti DRG atitinkančias sveikatos priežiūros paslaugų finansavimo sistemas ir esame priklausomi nuo kitų šalių, kurių produktais naudojames, sprendimų. Kol kas turime galimybę susipažinti su anglų k. pateikiama TLK-11 versija, kuri laisvai prieinama internete adresu icd.who.int.

*Sandra Mekšriūnaitė
Higienos instituto Mirties atvejų
ir jų priežasčių stebėsenos skyriaus vadovė
El. p. Sandra.Meksriunaite@hi.lt*

World Health Organization releases a new International classification of diseases (ICD)

Sandra Mekšriūnaitė, Institute of Hygiene, e-mail: Sandra.Meksriunaite@hi.lt

World Health Organization (WHO) releases the eleventh version of International classification of diseases (ICD-11). This classification will come into effect from January 1st, 2022. ICD-11 took more than 10 years to be created and it changes will be essential compared with ICD-10. Unlike any previous Revision of ICD, ICD-11 is digital, comprising tools and software for using the classification to generate accurate descriptions of health event information. It is designed to integrate with local health information systems. It is e-Health compatible and is interoperable with Health Information Systems.

Based on a rigorous review of existing classification and current science and research, with input from experts and through extensive public consultation, the ICD-11 has resulted in a reformulated chapter structure

and indexing system. The new coding structure also allows for greater flexibility of application than in previous versions, and health condition may be described to any level of detail, by combining codes. Simple coding can be done, as well as coding of complex clinical detail.

The first step of ICD-11 implementation would be translation to native language. The translation tool is also the part of ICD-11 package and allows for specific language users to build their translations that are faithful to the original. Anyway, our country is dependent on decisions of Australia, because the reimbursement system used in Lithuania (DRG, diagnosis related groups) was created by Australian experts. While DRG is not reviewed and adapted to ICD-11, the transition to ICD-11 is not planned.